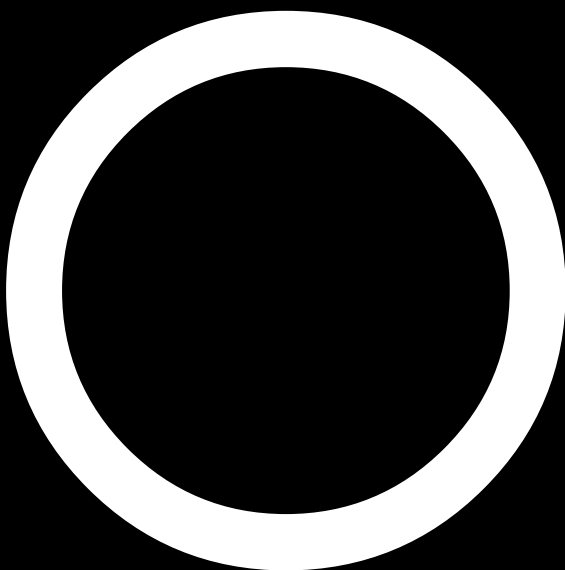
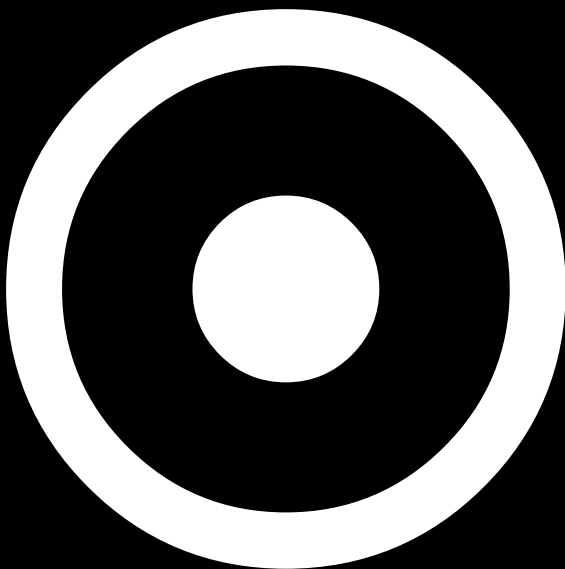

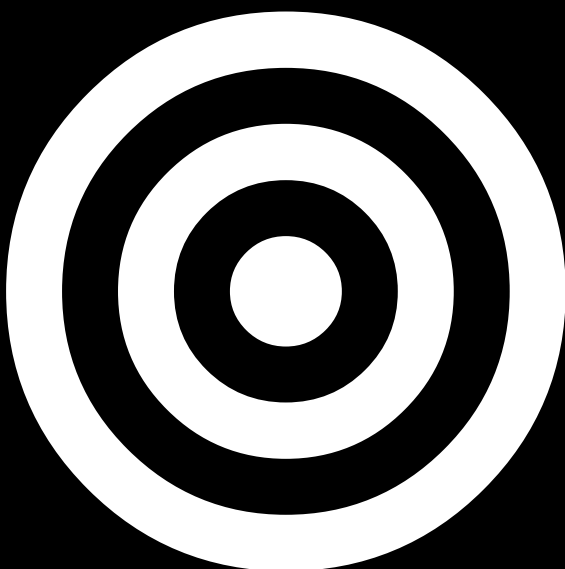
Helsingin kaupunki
Sosiaali- ja terveystieteiden virasto

Nuorten oikeusopas

Tietoa nuorille rikosasioista

Tietoa oppaasta

TÄMÄ OPAS on laadittu viranomaisten yhteistyönä. Sen tarkoitus on antaa perustietoja nuorelle, joka rikoksen tekijänä, uhrina tai todistajana valmistautuu poliisin esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin.

Oppaassa esitellään rikosprosessin avainkäsitteet ja eri rikostyypit, jotka sekä nuoren että hänen vanhempien on hyvä tuntea. Oppaasta löytyy myös rikosprosessiin liittyvät tärkeimmät yhteystiedot Helsingin osalta.

Opasta ei ole tarkoitettu täydelliseksi ja kattavaksi esitykseksi kaikista rikosasioihin liittyvistä menettelyistä. Opas kattaa lainsäädäntöä vain olennaisimmilta osilta. Oppaan tietojen koonnista ja päivityksestä vastaa Helsingin sovittelutoiminta.

Opas löytyy myös netistä osoitteesta
www.sovittelutoiminta.fi/oikeusopas

Sisältö

- Tietoisku rikoksen uhrille 4
- Tietoisku rikoksesta epäillylle 5
 - 1. Mikä on rikos? 7
 - 2. Rikosilmoitus 11
 - 3. Esitutkinta 12
 - 4. Vahingonkorvaukset 13
 - 5. Sovittelu 14
 - 6. Syyteharkinta 15
 - 7. Seuraamusselvitys 16
 - 8. Haaste ja kutsu rikosasian pääkäsitteeseen 17
 - 9. Oikeudenkäynnin kulku 18
- 10. Oikeusapu ja kustannukset 20
- 11. Rangaistukset 22
- 12. Rikosrekisteri 24
- 13. Tuomittujen vahingonkorvausten täytäntöönpano 26
- Tärkeät osoitteet (virka-aikana) 29

Tietoisku rikoksen uhrille

Jos olet joutunut rikoksen uhriksi, tee rikosilmoitus poliisille. Rikosilmoituksen voi tehdä puhelimitse, netissä tai menemällä poliisilaitokselle.

POLIISI KUULUSTELEE sinua poliisilaitoksella tai puhelimitse. Jos olet alaikäinen, kuulusteluihin kutsutaan mukaan huoltaja ja tarvittaessa myös sosiaalityöntekijä. Voit olla itse myös yhteydessä Rikosuhripäivystykseen, josta saa hyödyllisiä neuvoja. Tarvittaessa sitä kautta voit myös saada tukihenkilön itsellesi.

Kuulusteluissa sinulta kysytään rangaistusvaatimuksesta, eli vaaditko rikoksen tekijälle rangaistusta rikoksesta. Mielenpitemäsi voi olla vaikutusta poliisitutkinnalle tai oikeudenkäynnille. Rangaistuksesta päättää käräjäoikeus. Rangaistusvaatimus itsessään ei automaattisesti tarkoita sitä, että tekijälle seuraa rangaistus teosta. Sinulla on myös oikeus vaatia rikoksen tekijältä vahingonkorvauksia, esimerkiksi lääkärikuluja tai jos omaisuuttasi on rikottu tai vahingoitettu.

Sovittelu on vaihtoehtoinen tapa käsitellä rikos- tai riita-asiaa. Sovitteluun osallistuvat rikoksen osapuolet ja sovittelijat. Jos olet alaikäinen, sovittelussa pitää olla huoltaja mukana. Sovittelu on vapaaehtoista, johon vaaditaan molempien osapuolten suostumus.

Käräjillä asiat käsitellään joko suullisesti tai kirjallisesti. Suulliseen pääkäsittelyyn kutsutaan paikalle kirjeitse. Kirjalliseen käsittelyyn osapuolia ei kutsuta kuultavaksi, vaan asia ratkaistaan kirjallisesti asiakirjojen pohjalta. Oikeudenkäyntiä varten sinulla on oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja joko oikeusaputoimistosta tai voit myös itse hankkia itsellesi yksityisen asianajajan, joka huolehtii oikeusavun hakemisesta.

Tietoisku rikoksesta Epäilylle

JOS SINUA EPÄILLÄÄN rikoksesta, esitutkinta-viranomainen (useimmiten poliisi) kuulustelee sinua. Jos olet alaikäinen, kuulusteluihin kutsutaan mukaan huoltaja ja kuulustelusta ilmoitetaan kunnan sosiaaliviranomaisille, jonka edustaja on tarvittaessa mukana kuulustelussa.

Jos olet ollut tekohetkellä alle 15-vuotias, et voi saada sakkoja tai muutakaan rangaistusta, mutta voit olla velvollinen korvaamaan aiheuttamasi vahingon rikoksen uhrille.

Sovittelu on vaihtoehtoinen tapa käsitellä rikos- tai riita-asiaa. Sovitteluun osallistuvat rikoksen osapuolet ja sovittelijat. Alaikäisen sovittelussa pitää olla huoltaja mukana. Sovitteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Joissain tapauksissa sovittelu ei välttämättä estä oikeudenkäyntiä, jos esim. uhrille on tullut vakavia vammoja tai olet tehnyt monta muuta rikosta.

Sinulla on oikeus saada käräjille oikeudenkäyntiavustaja eli oikeudenkäyntiavustajaksi hyväksytty lakimiestutkinnon suorittanut lakimies. Jos sinut tuomitaan teosta, sinut voidaan tuomita maksamaan vastapuolen oikeudenkäyntikululasku.

Käräjillä määrätty sakko ja vahingonkorvaukset menevät ulosottoon, jos et maksa niitä itse heti vapaaehtoisesti. Ulosotosta tulee lisää kustannuksia.

Jos et saavu käräjille, eikä sinulla ole laillista estettä kuten sairastuminen, siitä voi seurata sakko.

1. Mikä on rikos?

RIKOS ON teko tai laiminlyönti, joka on laissa määrätty rangaistavaksi. Rangaistavuuden edellytys on, että tekijä on syylistynyt rikokseen tahallaan tai tuottamuksellisesti ja että hän on ollut rikoksen tekohetkellä syyntakeinen.

Rikoksen tahallisuus tarkoittaa, että rikoksen tekijä on rikkonut lakia tietoisesti ja ymmärtänyt mitä seurauksia hänen teollaan on. Tuottamuksellisuudella tarkoitetaan, että ”tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan” (rikoslaki 3. luku 7 §).

**Myös humalassa tehty rikos voi olla tahallinen.
Humalassa et ole syyntakeeton!**

IKÄRAJA 15 VUOTTA

Rikoksen tekijää voidaan rangaista vain, jos hän on rikoksen tekohetkellä täyttänyt 15 vuotta, mutta tätä nuorempikin on korvausvelvollinen aiheuttamistaan vahingoista.

TAPPELUT

Pahoinpitelyllä tarkoitetaan toisen ihmisen tahallista fyysistä vahingoittamista. Myös lievä väkivalta voi olla rangaistavaa (esim. lievä pahoinpitely). Kavereiden keskinäisellä nahistelulla tai tönimisellä saattaa olla kohtalokkaita seurauksia, sillä tönitty saattaa kaatua ja loukata itsensä tai saada elinikäisiä vammoja.

NIMITTELYT JA UHKAAMISET

Rikos voi tapahtua myös kiusaamalla tai henkisellä väkivallalla, jollaista voi olla esimerkiksi toisen henkilön alistaminen tai uhkaaminen puhein tai elein. Nuorten kielenkäyttö voi olla värikkästä. Kannattaa kuitenkin pitää mielessä, ettei kaikki suinkaan ole sallittua eikä hyväksyttävää. Esimerkiksi perättömien tietojen levittäminen, nimittely tai toista häpäisevien asioiden kertominen voi olla kunniaa loukkaavaa ja rangaistavaa.

Muista, että nimittely tai haukkuminen netissä voi olla kunnianloukkaus tai laiton uhkaus!

Töhrimällä mielipiteesi esimerkiksi koulun seinään vahingoitat toisen omaisuutta ja syyllistyt kunnianloukkauksen ohella myös vahingontekoon.

OMAISUUSRIKOKSET

Kaverin taskusta, vanhemmilta tai kaupasta tavaran luvatta ottaminen on rikos, joko varkaus tai näpistys. Petokseen syyllistyt esimerkiksi vaihtamalla hintalapun cd-levyyn ja ostamalla sen uudella hinnalla. Jos olet mukana auttamassa rikoksen teossa yllyttämällä tai antamalla neuvoja, niin myös sinä olet osaltasi vastuussa teosta ja myös sinua voidaan rangaista.

Kätkemisrikokseen voit syyllistyä, jos otat haltuusi tai ostat varastettua omaisuutta, eikä sinulla ole ostokuittia. Jos omaisuuden luvatta ottamiseen liittyy väkivaltaa tai sillä uhkaamista, rikoslaki määrittelee sen ryöstöksi. Jos uhrille aiheutuu vakava vamma, sairaus tai hengenvaarallinen tila rangaistus voi olla hyvinkin ankara. Rikoksen tehtyäsi joudut aina lisäksi vastuuseen henkilöille tai omaisuudelle aiheuttamistasi vahingoista.

ASIANOMISTAJARIKOKSET

Asianomistajarikoksia ovat sellaiset rikokset, jotka poliisi tutkii vain, jos uhri vaatii tekijälle rangaistusta.

Tällaisia rikoksia ovat mm.

- näpistys
- kunnianloukkaus
- vahingonteko, jos se on kohdistunut yksityiseen omaisuuteen
- varkaus/kavallus, jos kyseessä on rikosentekijän puolison, avopuolison tai läheisen sukulaisen omaisuus
- yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
- kätkemisrikos
- kotirauhan rikkominen
- laiton uhkaus (poikkeuksena uhkaus hengenvaarallisella välineellä)
- salakatselu- ja kuuntelu
- tekijänoikeus- ja teollisuusrikos ja
- vammantuottamus.

SYYTTÄJÄN SYYTEOIKEUS

Syyttäjällä on oikeus nostaa syyte yleisen edun nimissä joistain asianomistajarikoksista silloinkin, kun asianomistaja ei vaadi rikokseen syyllistyneelle rangaistusta.

On myös tilanteita, joissa asianomistaja tarvitsee toimenpiteen tai etuuden perustaksi lain mukaan näytön siitä, että rikos on tapahtunut. Tällöin esitutkinta toimitetaan, vaikkei asianomistaja vaadikaan rangaistusta rikokseen syyllistyneelle

VIRALLISEN SYYTTEEN ALAISET RIKOKSET

Suurin osa rikoksista on virallisen syytteen alaisia, eli poliisi voi tutkia niitä ja syyttäjä syyttää niistä, vaikka asianomistaja ei vaadikaan niistä rangaistusta.

Virallisen syytteen alaisia ovat mm.

- pahoinpitely,
- vahingonteko, kun se kohdistuu kunnan tai valtion omaisuuteen
- varkaus, esim. raha, kännykkä tai reppu
- lievä pahoinpitely silloin, kun se kohdistuu alaikäiseen uhriin, tekijälle läheiseen henkilöön (ns. perheväkivalta) tai henkilöön, joka suorittaa työtehtäviään
- ryöstö
- kiristys
- liikenteen vaarantaminen
- järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen (eli useimmiten järjestysmiehen tai lipuntarkastajan vastustaminen)
- virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja
- häiriö joukkoliikenteessä.

ALLE 15-VUOTIAAT RIKOKSENTEKIJÄT

Alle 15-vuotiaat eivät voi saada rangaistusta rikoksen tekemisestä, mutta ovat korvausvelvollisia aiheuttamistaan vahingoista. Esimerkiksi toisen lyöminen, ikkunan rikkominen tai graffitin tekeminen voi johtaa isoon laskuun, joka tulee tekijän maksettavaksi.

Vaikka alle 15-vuotiaalla ei ole pelkoa sakosta tai muusta tuomiosta, voi nuori joutua muulla tavalla vastaamaan teostaan. Jos kaverisi sanoo ”ettei siitä tuu mitään, älä pelkää”, se ei välttämättä pidä paikkaansa.

Tieto rikoksesta menee aina lastensuojeluun! Poliisi ilmoittaa alle 18-vuotiaiden tekemistä rikoksista lastensuojeluun, ja nuori voi sitä kautta joutua tekemisiin viranomaisten kanssa.

Vahingonkorvauksien sovittelu

Alle 15-vuotiaiden vahingonkorvauksia voidaan sovittaa. Sovittelun kautta voi olla mahdollista neuvotella maksettavan summan kohtuullistamisesta ja maksuaikataulun pituudesta.

Sovittelu on vapaaehtoista ja perustuu nuoren omaan halukkuuteen selvittää asia. Mikäli vahingonkorvauksista vastuussa oleva ei maksa korvauksia aikataulun mukaisesti, sopimukselle voi hakea täytäntöönpanoa käräjäoikeudelta.

Vahingonkorvaukset ulosottoon

Vahingonkorvaukset menevät ulosottoon käräjäoikeuden päätöksellä myös alle 15-vuotiaiden osalta. Ulosottoon menevään vahingonkorvaukseen lisätään muita kuluja, esim. mahdolliset ulosoton käsittelymaksut. Niitä ruvetaan perimään siinä vaiheessa, kun maksaja on täyttänyt 18 vuotta. Ulosottomiehen kanssa on aina mahdollista neuvotella maksuaikataulusta.

2. Rikos- ilmoitus

JOS OLET joutunut rikoksen uhriksi, ilmoita asia poliisille. Ilmoitus on tehtävä mahdollisimman pian, jotta poliisin on helpompi selvittää rikos. Ilmoituksen voi tehdä rikospaikalle saapuneelle poliisipartiolle tai menemällä poliisiasemalle. Ilmoituksen voi tehdä myös netissä, puhelimitse tai faksilla.

Ilmoituksen voi tehdä millä tahansa poliisi-asemalla ja sen voi tehdä myös joku toinen henkilö uhrin puolesta. Jos rikoksella on todistajia, heidän yhteystietonsa on hyvä ottaa muistiin.

Poliisi kirjaa rikosilmoitukseen tapahtumien kulun sekä asianosaisten ja todistajien henkilötiedot.

TAPAHTUNEESTA AIHEUTUNEET VAMMAT

Jos rikoksesta on aiheutunut vammoja, on syytä mennä lääkäriin mahdollisimman pian. Lääkärin-todistusta voidaan tarvita sovittelussa, oikeuden-käynnissä tai haettaessa korvauksia vakuutus-yhtiöltä tai Valtiokonttorista. Jos kyse on seksuaalisesta väkivallasta, tulee välttää peseytymistä ja vaatteiden vaihtoa ennen lääkäriin menoa.

RANGAISTUSVAATIMUS

Rikosta selvittäessään poliisi kysyy, vaatiiko uhri rikoksen tekijälle rangaistusta. Jos uhrilla ei ole rangaistusvaatimusta asianomistajarikoksessa, poliisi lopettaa esitutinnan.

Kannattaa muistaa, että rangaistusvaatimus ei automaattisesti tarkoita, että tekijä saa teostaan rangaistuksen. Rangaistuksesta ja seuraamuksista päättää oikeuslaitos!

RANGAISTUSVAATIMUKSESTA LUOPUMINEN

Jos rikoksen uhri ilmoittaa, ettei vaadi rangaistusta tai myöhemmin peruu jo esittämänsä vaatimuksen, hän voi menettää oikeutensa syytteen nostamiseen myöhemmässä vaiheessa. Tämä on tärkeää tietää siltä varalta, että syyttäjä päättää jättää asiasta syytteen nostamatta.

3.

Esitutkinta

ESITUTKINNAN ETENEMINEN

Poliisin on esitutkintalain mukaan suoritettava esitutkinta poliisille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin, kun on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Esitutkinnan valmistuttua poliisi lähettää esitutkintapöytäkirjan syyttäjälle. Tässä vaiheessa poliisi voi myös lähettää jutun sovitteluun, jos asianosaiset ovat kuulusteluissa siihen suostuneet.

KUULUSTELUT

Poliisi kuulustelee epäiltyä ja asianomistajaa sekä tarvittaessa todistajia. Joissain tapauksissa kuulustelu voidaan tehdä myös puhelimitse.

Nuorten huoltajilla on oikeus olla mukana kuulustelussa. Kuulusteluun saa myös halutessaan kuulustelutodistajan tai avustajan mukaan.

Alaikäisen kuulusteluun kutsutaan mukaan sosiaalilautakunnan edustaja (useimmiten sosiaalityöntekijä), joka tulee paikalle ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Sinulla on oikeus tarkastaa poliisin kirjaama kuulustelukertomus.

Asianomistajalla on kuulustelussa velvollisuus pysyä totuudessa. Jos antaa kuulustelussa tahallaan perättömiä tietoja, siitä voi seurata rangaistus!

TODISTAJAN KUULUSTELU

Todistajalla on velvollisuus puhua totta eikä saa salata, mitä tietää tutkittavana olevasta asiasta. Todistajalla on oikeus kieltäytyä todistamasta, jos asianosaisena on lähiomainen.

Todistaja voi olla velvollinen saapumaan oikeuteen todistamaan. Siitä lähetetään erillinen kutsu.

OIKEUS SAADA ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJA

Asianosaisilla on oikeus saada esitutkintapöytäkirjasta maksuton kopio noutamalla sen poliisi-piirin kansliasta, jossa on ollut kuulustelussa. Esitutkintapöytäkirjan voi saada luettavakseen vasta sitten, kun esitutkinta on valmis. *Myös alaikäisen huoltaja voi pyytää esitutkintapöytäkirjasta kopion.* Esitutkinnasta löytyy tietoa Helsingin poliisilaitoksen nettisivuilta.

4.

Vahingonkorvaukset

RIKOKSEN TEKIJÄ on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingot. Vahingoista on ilmoitettava poliisille, samoin siitä, vaatiiko tekijältä korvauksia. Korvausta voi vaatia esimerkiksi rikkoutuneesta tai kadonneesta omaisuudesta, lääke- ja lääkärinkuluista sekä väkivallan aiheuttamasta kivusta ja särystä sekä henkisestä kärsimyksestä.

KUITIT

Vahingon määrän voi osoittaa esittämällä kuitit niistä menoista, joita rikos on aiheuttanut. Myös vakuutuksen omavastuuosuudesta sekä asian selvittämiseen liittyvistä mahdollisista matkakuluista on säilytettävä tositteet, sillä näistä voi vaatia korvausta rikoksen tekijältä.

VAHINGONKORVAUS-ASIAN AJAMINEN

Syyttäjä voi esittää rikoksen uhrin korvausvaatimuksen oikeudessa, mikäli se on selvä ja perusteltu. Jos uhri haluaa syyttäjän esittävän korvausvaatimuksen, asiasta on hyvä ilmoittaa jo poliisille esitutkinnassa. Jos syyttäjä ei esitä korvausvaatimusta, hänen on ilmoitettava siitä uhrille kirjallisesti. Tällöin uhri voi itse esittää vaatimuksen. Tehtävän voi uhrin puolesta hoitaa myös toinen henkilö.

5. Sovittelu

SOVITTELU ON vaihtoehtoinen tapa käsitellä rikos- tai riita-asiaa suhteessa perinteiseen tuomioistuinkäsittelyyn.

Sovittelun kautta on joskus mahdollista välttää oikeudenkäynti – tai ainakin voi olla itse aktiivisesti vaikuttamassa rikosoikeusprosessin kulkuun!

Sovittelussa voidaan käsitellä muun muassa pahoinpitelyjä, vahingontekoja ja omaisuusrikoksia. Poliisit ja syyttäjät ohjaavat tapauksia sovitteluun, mutta myös asianosaiset voivat itse tehdä aloitteen sovittelusta ottamalla yhteyttä sovittelutoimintaan tai ilmoittamalla poliisikuulustelussa halukkuutensa yrittää asiassaan sovintoratkaisua. Osallistuminen sovitteluun on vapaaehtoista ja sen voi perua milloin tahansa.

Sovittelutapaamisen järjestävät tehtävänsä koulutetut vapaaehtoissovittelijat. Sovittelussa osapuolet voivat turvallisesti kohdata toisensa ja vaikuttaa itse asiansa lopputulokseen. Sovittelussa voidaan laatia molempia osapuolia tyydyttävä sopimus vahingonkorvauksesta tai muista sovintoon johtavista toimenpiteistä.

Sovittelusopimuksissa noudatetaan yleisesti vahinkojen korvaamisen oikeuskäytäntöä ja oikeudellisia kohtuullisuuden periaatteita. Rikosasioissa tehty sopimus lähetetään aina tiedoksi myös sovittelualoitteen tehneelle poliisi- tai syyttäväviranomaiselle.

Sovittelussa etenkin nuorten asioissa pyritään sovittelusopimukseen, joissa ei ole yhteisvastuullista korvausvelvoitetta. Sovittelussa tehdyt sopimukset ovat sopimusoikeudellisesti päteviä ja niille voidaan tarvittaessa hakea käräjäoikeudelta vahvistus, minkä jälkeen ne ovat ulosottokelpoisia.

Sovittelun ansiosta oikeudenkäynti voidaan jopa kokonaan välttää tai sovittelu voidaan ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa. Kun asianomistajarikoksessa syntyy sovinto, syytetä ei nosteta, ellei tärkeä yleinen etu niin edellytä. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa kuten pahoinpitelyissä, ratkaisuvälillä on syyttäjällä. Mahdollinen asian oikeuskäsittely ei ole este asian sovittelulle.

6. Syyte- harkinta

ESITUTKINNAN JÄLKEEN poliisi lähettää esitutkintapöytäkirjat syyttäjänvirastoon ja/ tai sovittelutoimistoon sekä kunnan sosiaaliviranomaiselle. Poliisi voi jättää vähäisen rikoksen ilmoittamatta syyttäjälle. Myös syyttäjä voi ohjata asian sovitteluun, jolloin syyttäjä jää odottamaan sovittelun tulosta ennen kuin tekee ratkaisunsa asiassa.

SYYTEEN NOSTAMINEN

Jos syyttäjä nostaa syytteen, rikosasia käsitellään käräjäoikeudessa.

Käräjäoikeus käsittelee rikosasian joko kirjallisesti tai suullisesti.

SYTTÄMÄTTÄ JÄTTÄMINEN

Syyttämättäjättämispäätös ei vapauta rikoksesta epäiltyä vahingonkorvausvelvollisuudesta.

Jos rikoksesta ei esimerkiksi ole näyttöä, rikos on vähäinen tai asiassa on tehty sovinto, syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta. Jos uhri (asianomistaja) on jo esitutkinnassa ilmoittanut vaativansa rangaistusta, hän voi nostaa syytteen itse, vaikka syyttäjä ei nostaisikaan syytettä.

Asianomistajarikoksessa asianomistaja harkitsee vaatiiko hän rangaistusta. Asianomistaja voi myöhemmin myös perua rangaistusvaatimuksen (esim. vähäisempi omaisuusrikos). Syyttämättäjättämispäätös ei vapauta rikoksesta epäiltyä vahingonkorvausvelvollisuudesta.

7. SEURAAMUS- SELVITYS

LASTENSUOJELUTARPEEN ARVIOINTI

Poliisi ilmoittaa kaikki alle 18-vuotiaiden epäillyt rikokset lastensuojeluviranomaisille lastensuojeluilmoituksena. Lastensuojelun työntekijöiden on arvioitava seitsemän arkipäivän (7) aikana, onko aihetta aloittaa lastensuojelutarpeen arviointi.

Mikäli arviointi päätetään tehdä, on se tehtävä kolmen kuukauden aikana. Arviointiin kuuluu lapsen/nuoren ja huoltajien haastattelut. Tarpeen mukaan voidaan selvittää myös muiden viranomaisten näkemys lapsen kehityksen tilanteesta. 15–17-vuotiaan tekemäksi epäillyn vakavan rikoksen tai rikoskierteen ollessa kyseessä laaditaan lisäksi seuraamus selvitys yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen erikoissuunnittelijan kanssa oikeudenkäyntiä varten.

**Seuraamus selvitys
(aikaisemmin henkilötutkinta)
on kirjallinen selvitys
rikokseen syyllistyneen
nuoren elämäntilanteesta
oikeudenkäyntiä varten.**

8. Haaste ja kutsu rikosasian pääkäsittelyyn

KUN RIKOSASIA etenee oikeudenkäyntiin asti, tiedoksi annetaan haaste ja kutsu tuomioistuimeen. Haaste lähetetään postitse tai toimitetaan haastemiehen välityksellä. Kutsusta käy ilmi tuomioistuin, asian käsittelypäivä ja kellonaika. Kutsun liitteenä ovat syyttäjän haastehakemus sekä asianomistajan kirjalliset korvausvaatimukset.

Kutsua saapua oikeuteen on noudatettava. Kutsusta ilmenee läsnäolovelvollisuus.

Jos istunnosta jää pois ilman laillista estettä, tuomioistuin voi määrätä uhkasakon tai hänet voidaan määrätä noudettavaksi käräjäoikeuden istuntoon. Laillinen este on esimerkiksi paikalle saapumisen estävä sairaus, joka on myöhemmin todistettava lääkärintodistuksella. Esteestä on ilmoitettava tuomioistuimeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

HUOLTAJAT MUKAAN OIKEUTEEN

On tärkeää, että alaikäisten huoltajat ovat mukana oikeudenkäynnissä. Alle 18-vuotiaiden oikeudenkäynnissä on mukana sosiaalilautakunnan edustaja (useimmiten sosiaalityöntekijä), ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

TUKIHENKILÖ OIKEUDENKÄYNTIIN

Oikeudenkäyntiä varten rikoksen uhrilla on mahdollista saada ilmainen tukihenkilö Rikosuhripäivystyksestä. Myös oikeudenkäyntiin todistajaksi kutsuttu voi saada tukihenkilön. Seksuaalirikoksissa tai läheisen henkilön tekemässä väkivallassa tuomioistuin voi myöntää uhrille tukihenkilön, mikäli hän ei tarvitse oikeudellista avustajaa. Näissä tapauksissa tukihenkilön palkkio ja muut kulut maksetaan valtion varoista.

9. Oikeuden- käynnin kulku

JÄRJESTÄYTYMINEN

Puheenjohtaja toteaa läsnäolijat ja selvittää, voidaanko pääkäsittely toimittaa. Toista henkilöä edustavat esittävät valtakirjan oikeuden puheenjohtajalle.

VARSINAINEN JUTUN KÄSITTELY

- Syyttäjä esittää syytteen ja edustamiensa asianomistajien korvausvaatimukset.
- Oikeudenkäynnissä saapuvilla olevat asianomistajat esittävät vaatimuksensa.
- Puheenjohtaja esittelee käräjäoikeudelle etukäteen saapuneen poissaolevan asianomistajan kirjallisen korvausvaatimuksen.
- Vastaaja ottaa kantaa syyttäjän vaatimuksiin ja esitettyihin asianomistajien korvausvaatimuksiin.
- Syyttäjä esittelee asian.
- Asianosaiset perustelevat tarkemmin vaatimuksensa ja vastauksensa.
- Asianomistajaa ja vastaajaa kuullaan.
- Mahdollisia todistajia kuullaan.
- Mahdollinen muu todistelu esitetään.
- Huoltajan (holhoojan) ja sosiaalilautakunnan edustajaa kuullaan.
- Esitetään asianosaisten loppulausunnot, jotka sisältävät kannanotot syyksilukemiseen, rangaistusseuraamukseen ja korvausvaatimukseen.

PÄÄTÖKSENTEKO

Oikeussali tyhjenetään asianosaisista ja oikeuden jäsenet jäävät päättämään syyllisyydestä ja seuraamuksista heille esitettyjen todisteiden perusteella.

TUOMION JULISTAMINEN

Asianosaiset kutsutaan uudelleen oikeussaliin kuuntelemaan tuomiota, joka sisältää tuomioistuimen päätöksen

- syyksilukemisesta tai syytteen hylkäämisestä
- rangaistuksesta
- mahdollisista korvauksista asianomistajille tai valtiolle
- muista laeissa luetelluista oheisseuraamuksista, esim. ajokielto.

Jos syytetty tuomitaan sakkorangaistukseen tai korvauksiin valtiolle, hän saa tuomion julistamisen jälkeen maksuosoituksen tuomioistuimelta.

KANSLIAPÄÄTÖKSET

Tuomio voidaan julistaa myös ns. kansliapäätöksenä kahden viikon kuluessa oikeudenkäynnistä. Päätös on tällöin noudettava itse käräjäoikeuden kansliasta tai sen voi pyytää sähköpostin välityksellä. Päätöksen saa maksutta.

Jos tuomittu, syyttäjä tai asianomistaja on tyytymätön käräjäoikeuden tuomioon, heidän on ilmoitettava tästä seitsemän päivän aikana tuomiosta ja haettava siihen muutosta hovioikeudelta. Ohjeet muutoksenhakuun on liitetty käräjäoikeusratkaisun yhteyteen.

10.

Oikeusapu ja kustannukset

RIKOKSEN UHRILLA on oikeus käyttää pätevää oikeusavustajaa ja tarvittaessa myös tukihenkilöä tehdessään ilmoitusta poliisille sekä kuulustelussa ja oikeudenkäynnissä.

OIKEUSAVUN HAKEMINEN

Oikeusapua haetaan valtion oikeusaputoimistosta. Siellä selvitetään hakijan taloudelliset olosuhteet. Oikeusapuun kuuluu muun muassa neuvonta ja avustaminen oikeudenkäynnissä. Avustajaksi voi valita valtion oikeusaputoimistossa työskentelevän julkisen oikeusavustajan, yksityisen asianajajan tai muun lakimiehen. Oikeusapua voi saada asian kaikissa vaiheissa. Oikeusapua ei anneta, jos asianosaisella on asian käsittelyn kattava oikeusturvavakuutus. Tuloista riippumatta tuomioistuimien voi myöntää uhrille esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin oikeudellisen avustajan, jos kyseessä on seksuaalirikos tai läheisen henkilön tekemä väkivalta. Avustajan palkkio maksetaan tuolloin valtion varoista.

**Oikeusapua voi hakea
myös netissä:
Oikeuslaitos >
Sähköinen asiointipalvelu**

OIKEUDENKÄYNNIN KUSTANNUKSET

Rikosasioissa itse oikeudenkäynti on maksuton. Kustannuksia aiheutuu kuitenkin mm. oikeudenkäyntiavustajan (asianajajan) palkkioista. Oikeudenkäyntiavustajan tarpeellisuudesta voi keskustella esimerkiksi henkilötutkinta-haastattelussa erityissosiaalityöntekijän kanssa tai kääntymällä Helsingin oikeusaputoimiston tai asianajotoimiston puoleen. Tietoa asianajajista löydät esimerkiksi puhelinluettelon keltaisilta sivuilta, paikallislehdistä tai Suomen Asianajajaliitosta.

OIKEUSTURVAVAKUUTUS

Kotivakuutukseen sisältyy yleensä oikeusturvavakuutus, joka ensisijaisesti kattaa uhrin oikeudenkäyntikulut. Jos sellaista ei ole, pieni- ja keskituloisilla on mahdollisuus saada valtion oikeusapua. Tällöin oikeudellisen avustajan palkkio maksetaan – uhrin tuloista riippuen – joko osittain tai kokonaan valtion varoista.

RIKOKSESTA EPÄILLYN PUOLUSTAJA

Vakavasta rikoksesta epäilty tai alle 18-vuotias rikoksesta epäilty saa yleensä tuloistaan riippumatta valtion varoilla palkatun puolustajan. Puolustaja avustaa epäiltyä sekä esitutkinnassa että varsinaisessa oikeudenkäynnissä. Jos tuomioistuimien toteaa epäillyn syyllistyneen rikokseen, hänet veloitetaan korvaamaan valtiolle sen varoista puolustajalle maksettu palkkio ja kulukorvaukset arvonlisäveroineen. Jos epäilty täyttää oikeusavun saamisen taloudelliset edellytykset, valtiolle maksettava korvaus ei saa olla suurempi kuin oikeusapulain mukainen korvaus olisi. Epäillyn taloudellisen aseman selvittämistä varten tuomioistuimelle on esitettävä oikeusaputoimistosta saatu varallisuusselvitys.

ENTÄ JOS SYYTE HYLÄTÄÄN?

Jos syyttäjän laatima syyte hylätään, valtio on syytetyn vaatimuksesta velvollinen korvaamaan syytetylle aiheutuneet kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. Jos oikeus velvoittaa uhrin saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti, hänelle maksetaan valtion varoista päivärahaa sekä korvaus matkakuluista ja menetetyistä ansioista.

TODISTAJANPALKKIO

Todistajalla on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä. Todistajanpalkkion maksaa yleensä todistajan nimennyt yksityinen asianosainen tai valituksen kohteena olevan päätöksen tehnyt viranomainen. Yksityisen asianosaisen kutsuman todistajan palkkio voidaan maksaa valtion varoista, jos todistajan kuuleminen on ollut asian ratkaisemiselle tärkeää. Oikeusapua saavan asianosaisen nimeämälle todistajalle maksetaan todistajanpalkkio valtion varoista.

11. Rangais- tukset

SAKKORANGAISTUS

Sakko tuomitaan päiväsakkoina ansiotulojen mukaan. Pienin päiväsakon rahamäärä on 6 euroa. Jos sinut tuomitaan sakkorangaistukseen, saat oikeudelta tilillepanokortin sakon maksamista varten. Voit maksaa sakon myös pienemmissä erissä sopimalla asiasta ulosottoviranomaisten kanssa. Maksamattomat sakot (tuomioistuimen määräämät) voidaan muuntaa vankeudeksi. Sakon muuntorangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin. Poliisin määräämää sakkoa ei enää muunneta vankeudeksi.

**Sakkorangaistuksesta
ei tule merkintää
rikosrekisteriin,
vaan poliisirekisteriin.**

EHDOLLINEN VANKEUSRANGAISTUS

Kun rangaistus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Oikeus saattaa määrätä nuoren koeajaksi valvontaan. Valvonnan tarkoituksena on estää tuomittua tekemästä uutta rikosta ja tukea häntä hänen pyrkiessään elämään nuhteettomasti. Valvonta-asiassasi voit ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen (Rise).

Ehdollinen vankeusrangaistus voidaan panna täytäntöön, jos tuomittu koeaikana syyllistyy uuteen rikokseen, josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Muussa tapauksessa rangaistus raukeaa.

NUORISORANGAISTUS

Nuorisorangaistus voidaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, josta sakko on riittämätön seuraamus eivätkä painavat syyt vaadi tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Nuorisorangaistusta tuomitaan vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi. Tuomittu on valvonnassa rangaistuksen ajan. Nuorisorangaistus sisältää valvontatapaamisia, valvonnan alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä sekä työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä. Nuorisorangaistuksen toimeenpanee Rikosseuraamuslaitos, joka määrää nuorelle valvojan, laatii yhteistyössä tuomitun asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunnan edustajan kanssa toimeenpanosuunnitelman, vahvistaa toimeenpanosuunnitelman sekä valvoo rangaistuksen suorittamista.

EHDOTON VANKEUSRANGAISTUS

Rangaistus voidaan tuomita myös ehdottomana vankeusrangaistuksena tai sen sijasta yhdyskuntapalveluna. Ehdolliset ja ehdottomat vankeusrangaistukset merkitään rikosrekisteriin.

12. Rikos- rekisteri

RIKOSREKISTERIIN tulee merkintä,
kun henkilö tuomitaan:

- ehdottomaan tai ehdolliseen vankeusrangaistukseen
- ehdollisen vankeuden ohella sakkoon (oheissakkoon), yhdyskuntapalveluun tai valvontaan
- yhdyskuntapalveluun
- valvontarangaistukseen
- nuorisorangaistukseen tai nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon
- viralta pantavaksi tai
- jätetään syyntakeettomana tuomitsematta.

Esim. näpistyssakosta ei tule rikosrekisteriä, vaan merkintä poliisirekisteriin!

MIHIN RIKOSREKISTERI VAIKUTTAA?

Rikosrekisterimerkinnällä voi olla vaikutus työnhaussa tai armeijan suorittamisessa. Oman rikostaustaotteen voi tilata Oikeusrekisterikeskuksesta esim. työnantajaa tai lupaviranomaista varten.

MILLOIN RIKOSREKISTERI POISTUU?

Tiedot poistetaan rekisteristä eri aikoina rangaistuksen ankaruuden mukaan. Aika lasketaan tuomion antamispäivästä lukien.

- 5 vuoden kuluttua poistetaan tiedot henkilön ehdollisesta vankeudesta, ehdollisen vankeuden ohella tuomitusta sakosta (oheissakko), yhdyskuntapalvelusta tai valvonnasta, nuorisorangaistuksesta ja sen sijasta tuomitusta sakosta, viraltapanosta tai yhteisösakosta.

- 10 vuoden kuluttua poistetaan tiedot enintään kahden vuoden ehdottomasta vankeusrangaistuksesta tai yhdyskuntapalvelusta.
- 20 vuoden kuluttua poistetaan tiedot yli kahden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta tai syyntakeettomana tuomitsematta jättämisestä.

POLIISIREKISTERI

Kaikista epäillyistä teoista tulee merkintä poliisirekisteriin, jonka tiedot ovat poliisin tullin ja rajavartiolaitoksen käytettävissä. Tiedot poliisirekistereistä poistetaan yleensä 1–20 vuoden välillä riippuen siitä, minkälaisesta tiedosta on kyse. Esimerkiksi näpistyssakko ja vahingontekomerkintä poistuvat noin kolmessa vuodessa. Omia merkintöjä poliisirekistereissä voi käydä kyselemässä omalta poliisilaitokselta.

13.

Tuomittujen vahingon- korvausten täytäntöönpano

Ensisijaisesti tuomitun tulee oma-aloitteisesti sopia asianomistajan kanssa tuomittujen korvausten maksamisesta.

VAHINGONKORVAUKSIEN PERIMINEN

Asianomistaja voi antaa perimisen myös ulosottomiehen hoidettavaksi. Tällöin ulosottohakemus toimitetaan paikalliselle ulosottovirastolle ja kihlakunnanviraston ulosotto-osastolle. Liitteenä pitää olla jäljennös tuomioistuimen ratkaisusta, jonka saa maksutta käräjäoikeuden kansliasta.

Ulosottovirastosta saa myös tarkempia ohjeita korvauksen hakemiseen. Korvauksia voi saada myös Valtiokonttorista, Kelasta tai vakuutusyhtiöltä. Mahdollisuudet saada korvauksia vaihtelevat, ja ne selvitetään aina tapauskohtaisesti.

Uhri voi saada korvauksia rikoksen aiheuttamista vahingoista myös valtion varoista. Oikeus valtion varoista maksettavaan korvaukseen on kuitenkin toissijainen, ja siitä mm. vähennetään korvaus, jonka uhri on saanut muun lain tai vakuutuksen nojalla.

KORVAUS VALTIOKONTTORISTA

- Valtion korvauksesta vähennetään myös korvaus, jonka rikoksen tekijä on maksanut rikoksen uhrille. Uhri voi hakea korvausta kuitenkin suoraan Valtiokonttorista, vaikka hän ei olisikaan yrittänyt periä sitä ensin itse rikoksen tekijältä.
- Korvausta saa yleensä vain, jos sitä on vaadittu rikosentekijältä oikeudessa.
- Valtiokonttorin on otettava päätöksensä perustaksi tuomioistuimen ratkaisu. Mikäli Valtiokonttori poikkeaa ratkaisusta, sen on päätöksessään ilmoitettava poikkeamisen perusteet.
- Jos rikos on jäänyt selvittämättä, tai tekijää ei ole saatu kiinni, korvauksen voi Valtiokonttorista saada ilman tuomioistuimen päätöstä.
- Korvauksia maksetaan pääasiassa henkilövahingoista, esimerkiksi sairaanhoitokuluista sekä kivusta ja särystä, pysyvästä haitasta ja henkisestä kärsimyksestä.
- Esinevahingosta maksetaan korvausta, jos vahingon on aiheuttanut henkilö, joka on sijoitettu laitokseen tai muuten menettänyt vapautensa rikoksen, päihteiden käytön, mielisairauden, kehitysvammaisuuden, päihtymyksen tai muun sen kaltaisen syyn vuoksi. Vahinko korvataan, jos henkilö on aiheuttanut sen laitoksessa ollessaan, ollessaan sijoitettuna laitoksen ulkopuolelle tai lomalla tai karattuaan laitoksesta tai viranomaisen huostasta. Samoin korvataan vahinko, jonka on aiheuttanut lastensuojelulain nojalla huostaan otettu lapsi.

MITEN VALTIOKONTTORIN KORVAUKSIA VOI HAKEA?

Valtion varoista maksettavaa korvausta haetaan kirjallisesti Valtiokonttorista. Hakemukseen liitetään tuomioistuimen ratkaisu, poliisin esitutkintapöytäkirja tai muu luotettava selvitys tapahtumien kulusta ja vahinkojen suuruudesta sekä lääkärintodistukset ja kuitit. Hakemuslomakkeita saa Valtiokonttorista, Kelasta ja poliisilta

Tärkeät osoitteet (virka-aikana)

HELSINGIN POLIISILAITOS

www.poliisi.fi/helsinki

puh. 071 877 0111 (vaihde)

Palvelupuhelin helsinkiläisille puh. 071 877 4002

Pöytäkirjatilaukset puh. 071 877 5124

asiakirjatilaus.helsinki@poliisi.fi

- **PASILAN POLIISIASEMA** Pasilanraittio 11

HELSINGIN SYYTÄJÄNVIRASTO

www.oikeus.fi/6140.htm

puh. 029 56 22100 (vaihde)

Asiakaspalvelu puh. 029 562 2360

Käyntiosoite: Porkkalankatu 13, 6. krs

(käynti oikeustalon pääsisääkäynnin kautta)

Postiosoite: PL 318, 00181 Helsinki

E-mail: helsinki.sy@oikeus.fi

HELSINGIN OIKEUSAPUTOIMISTO

www.oikeus.fi/6232.htm

puh. 029 566 0100 (vaihde)

Ajanvaraus puh. 029 566 0120

Käyntiosoite: Porkkalankatu 13 G, 2. krs

Postiosoite: PL 600, 00181 Helsinki

E-mail: helsinki.oikapu@oikeus.fi

Oikeusapua voi hakea myös netin kautta:

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

www.oikeus.fi/ko/helsinki

puh. 029 564 4200 (vaihde)

Käyntiosoite: Porkkalankatu 13 (Salmisaari)

Postiosoite: PL 650, 00181 Helsinki

E-mail: helsinki.ko@oikeus.fi

HELSINGIN SOSIAALI- JA KRIISIPÄIVYSTYS 7/24

www.hel.fi/sote

Käyntiosoite: Säästöpankinranta 2, 5. krs

• **SOSIAALIPÄIVYSTYS**

palvelee puhelinnumerossa 020 696 006.

• **KRIISIPÄIVYSTYS**

antaa henkistä ensiapua ja tukea kriisitilanteissa

ympäri vuorokauden puhelinnumerossa (09) 310 44222.

• **LASTEN EDUNVALVONTA RIKOSASIOISSA**

(rikoksesta epäiltyjen nuorten kuulustelut ja oikeusedustus)

Päivystys arkisin klo 8.15–16 puh. (09) 310 66016

Käyntiosoite: Säästöpankinranta 2, 5. krs

ja Helsingin käräjäoikeus, 4. krs

Postiosoite: PL 8630, 00099 Helsingin kaupunki

E-mail: nuorisoryhma@hel.fi

HELSINGIN SOVITTELUTOIMINTA

www.sovittelutoiminta.fi

Asiakaspalvelu puh. 020 696 014

Käyntiosoite: Vuorikatu 16 A 3

Postiosoite: PL 8631, 00099 Helsingin kaupunki

faksi (09) 310 43390

E-mail: sovittelu@hel.fi

HELSINGIN ULOSOTTOVIRASTO

www.oikeus.fi/6303.htm

puh. 029 562 2600

Käyntiosoite: Mäkelänkatu 2 A, 00500 Helsinki

Postiosoite: PL 190, 00511 Helsinki

Telekopio 029 562 2611

E-mail: helsinki.uo@oikeus.fi

LASTEN JA NUORTEN PUHELIN JA NETTI (MLL)

www.mll.fi/nuorille/lnpn/

puh. 116 111 (maksuton)

Päivystysajat ma–pe klo 14–20 ja la–su klo 17–20

NUORTEN KRIISIPISTE

www.helsinkimissio.fi > Nuoret

Kriisipuhelin 045 341 0583, ti–to klo 9–13

12–29-vuotiaille nuorille

Käyntiosoite: Albertinkatu 33, 00180 Helsinki

E-mail: nuortenkriisipiste@helsinkimissio.fi

NUORTEN TURVATALO**(SUOMEN PUNAINEN RISTI)**

www.punainenristi.fi > Hae tukea ja apua

puh. (09) 622 4322

Uudenmaankatu 32 A 6, 00120 Helsinki

E-mail: turvatalo.helsinki@redcross.fi

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

www.riku.fi

Auttava puhelin puh. 020 316 116

ma–ti klo 13–21, ke–pe klo 17–21

Juristin puhelinneuvonta

puh. 020 316 117, ma–to klo 17–19

**RIKOSSEURAAMUSLAITOS – RISE
ARKE (ARVIOINTIKESKUS)**

www.rikosseuraamus.fi/15262.htm

puh. 050 597 9476

Käyntiosoite: Siltasaarenkatu 12 D, 3. krs

Postiosoite: PL 135, 00531 Helsinki

E-mail: helsinki.ykst@om.fi

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

puh. (09) 686 6120

Käyntiosoite: Simonkatu 12 B 16

Postiosoite: PL 194, 00101 Helsinki

E-mail: info@asianajajaliitto.fi

SUOMEN MIELENTERVEYSSEURAN KRIISIPUHELIN

www.mielenterveysseura.fi > Tukea ja apua

Valtakunnallinen kriisipuhelin puh. 010 195 202

palvelee ma–pe klo 9–06, la klo 15–06 ja su klo 15–22

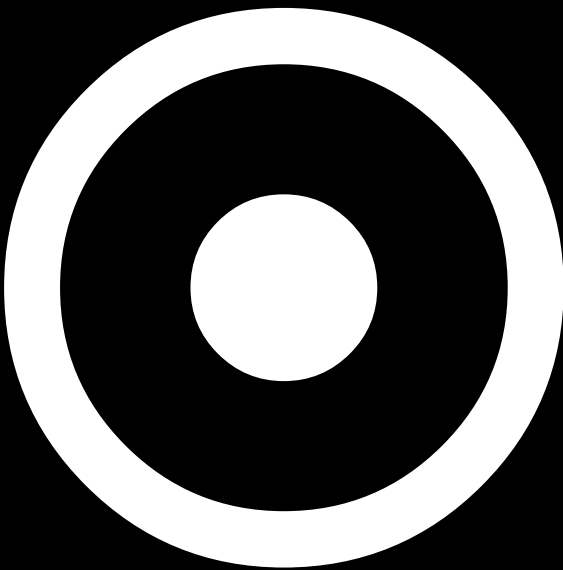
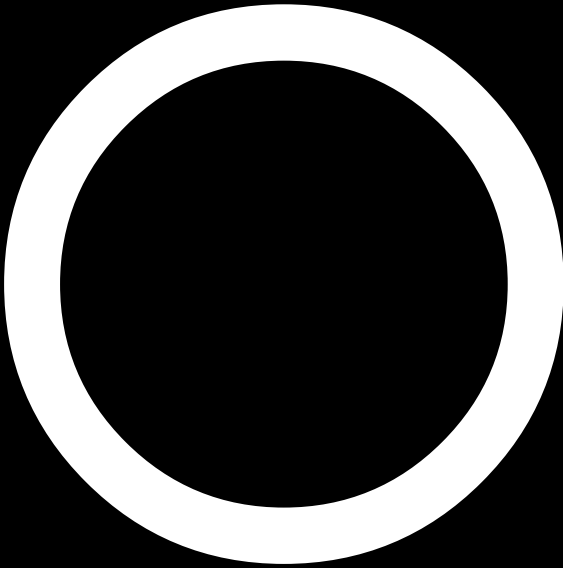
Tukinet – kriisikeskus netissä www.tukinet.net

VALTIOKONTTORI

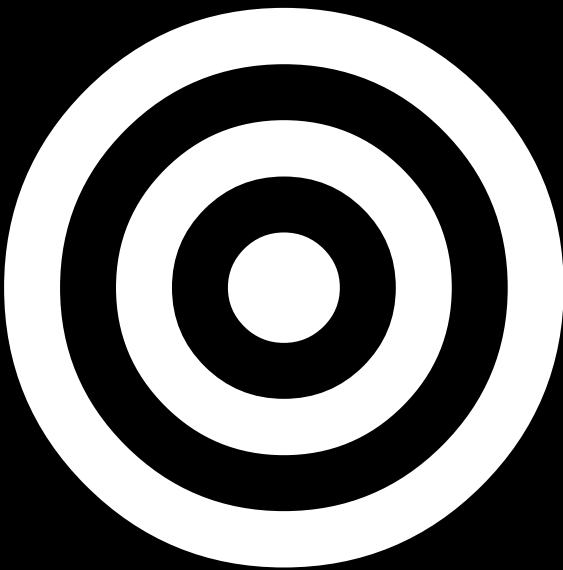
www.valtiokonttori.fi

puh. (09) 77 251 (vaihde)

Postiosoite: PL 14, 00054 Valtiokonttori

www.sovittelutoiminta.fi

Helsingin kaupunki
Sosiaali- ja terveystoimi